

Valvottu koevapaus: Opas lapselle

Työväline työntekijälle lapsen mielipiteen selvittämisen tueksi

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Hämeenlinnan korkeakoulukeskus, sosionomikoulutus

Kevät, 2020

Viivi Hynninen
Jonna Kaivoluoto

Sosionomikoulutus
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Tekijä	Viivi Hynninen ja Jonna Kaivoluoto	Vuosi 2020
Työn nimi	Valvottu koevapaus: Opas lapselle - Työväline työntekijälle lapsen mielipiteen selvittämisen tueksi	
Työn ohjaaja	Mare Orman	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa valvotusta koevapaudesta lapsilähtöinen opas, jota työntekijät voivat käyttää tukena lapsen mielipiteen selvittämisessä. Tavoitteena oli selvittää, millainen opas palvelee työntekijän ja lapsen välistä kohtaamista. Kyselylomakkeen avulla kartoitettiin, minkälaista tietoa oppaaseen halutaan ja miten se toivotaan esitettävän. Kyselyyn osallistuivat Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät, jotka tekevät työssään lapsen mielipiteen selvittämistä koevapauksien yhteydessä.

Tietoperustana toimi systeemiteoreettinen viitekehys, lastensuojelulaki, laki valvotusta koevapaudesta sekä aihealueen käsitteistöstä valvottu koevapaus, perhetyö, lapsen etu ja lapsen mielipiteen selvittäminen. Toiminnallisen opinnäytetyön aineisto kerättiin sähköpostitse lähetettyjen kyselylomakkeiden avulla ja analysoitiin teemoittelemalla. Opas suunniteltiin ja toteutettiin kyselyissä nousseiden toiveiden pohjalta, käyttäen tukena jo olemassa olevaa tietoa aiheesta.

Saadun aineiston perusteella tärkeimpänä pidettiin oppaan sisällön ja visuaalisen ulkoasun selkeyttä. Lapselle on kerrottava, mistä koevapaudessa on todella kyse, hänen ikätasolleen ja kehitykselleen ymmärrettävällä tavalla. Opas tarjoaa työntekijälle konkreettisen avun, kun halutaan selvittää lapsen mielipide lasta koskevassa asiassa. Opas sisältää lapsilähtöisesti esitettyä tietoa valvotusta koevapaudesta. Tieto on esitetty piirroskuvien ja tarinankerronnan kautta. Oppaaseen on myös sisällytetty värityskuvia sekä erilaisia menetelmiä. Opas on tarkoitettu käyttöönotettavaksi Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille.

Avainsanat Valvottu koevapaus, perhetyö, lastensuojelu, systeemiteoria

Sivut 43 sivua, joista liitteitä 20 sivua

Degree Programme in Social Services
Hämeenlinna University Centre

Author	Viivi Hynninen and Jonna Kaivoluoto	Year 2020
Subject	Supervised probationary freedom: Guidebook for children - a tool for supporting the workers in finding out child's opinion	
Supervisor	Mare Orman	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to provide a guidebook for children about supervised probationary freedom. The guide is intended to be used by workers to support them in finding out child's opinion while preparing the parent's supervised probationary freedom. The aim was to find out what kind of guide best serves the worker-child encounter when finding out the child's opinion. A questionnaire was used for finding out what kind of information the guide should contain and how it should be presented. The survey was attended by the Criminal Sanctions Agency workers, whose task is to find out the opinions of children related to the probationary freedom.

The theoretical framework consisted of systems theory, legislation about child welfare and supervised probationary freedom and other terminology regarding the work when finding out child's opinion. The data for this practise-based thesis were collected through a Webropol surveys sent via e-mail. The obtained data were analyzed by thematizing. The guidebook was produced based on the wishes that emerged from the survey, backed up by using existing information about the subject.

Based on the survey data, the most important element of the guidebook was simplicity and clarity, both in terms of information and the visual layout. The child needs to be informed what supervised probationary freedom is really about, in a way that is suitable for their age and development. The guidebook offers the workers a tangible tool when it comes to finding out the child's opinion. The guide contains information on supervised probationary freedom in a child-oriented manner. The information is presented through cartoons and storytelling. The guide also includes coloring pictures as well as various methods. The guide is intended to be implemented for workers of the Criminal Sanctions Agency.

Keywords Supervised probationary freedom, family work, child welfare, systems theory

Pages 43 pages including appendices 20 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Työn tilaajana Vanajan vankila	2
2.2	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	2
2.3	Lapsen mielipiteen selvittäminen aikaisemman tutkimuksen valossa	3
3	VALVOTTU KOEVAPAUS	4
3.1	Laki valvotusta koevapaudesta	4
3.2	Lapsen mielipiteen selvittäminen valvotun koevapauden yhteydessä	5
4	LASTENSUOJELU RIKOSSEURAAMUSALALLA	5
4.1	Lastensuojelulaki	5
4.2	Lapsen etu mielipiteen selvittämisessä	6
4.3	Perhetyö rikosseuraamusalalla	7
5	SYSTEEMITEOREETTINEN VIITEKEHYS	8
6	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT	9
6.1	Tutkimusmenetelmä	9
6.2	Aineistonkeruu kyselylomakkeella	9
6.3	Aineiston analyysi teemoitellen	11
7	OPAS LAPSELLE VALVOTUSTA KOEVAPAUSTESTA	12
7.1	Oppaan suunnittelu	13
7.2	Oppaan toteuttaminen	13
7.3	Oppaan hyödyntäminen	16
7.4	Oppaan arviointi ja tulosten tarkastelu	17
8	OPINNÄYTETYÖPROSESSIN POHDINTA	17
	LÄHTEET	20

Liitteet

Liite 1	Haastattelukutsu
Liite 2	Suostumuslomake
Liite 3	Webropol-kyselylomake
Liite 4	Opas lapselle koevapaudesta

1 JOHDANTO

”Lapsen oikeus on aikuisen velvollisuus” (UNICEF, n.d.). Lapsuus on aikaa, jolloin luodaan perusta loppuelämän hyvinvoinnille. Lapsiin investoimisessa on kyse lasten ihmisoikeuksista, mutta investoinnista on myös suuri hyöty yhteiskunnalle. Kun panostetaan lasten kannalta tärkeisiin sektoreihin, panostetaan samalla koko maan väestöön. Välillä tulee vastaan myös tilanteita, joissa lapsen ja vanhemman tai huoltajien etu voivat olla keskenään ristiriidassa. Rikosseuraamusalalla lapsen edun turvaamisella tarkoitetaan sitä, että perheen kanssa työskenneltäessä huolehditaan lapsen oikeuksien toteutumisesta. (Rikosseuraamuslaitos, 2019a)

Kun toiminta tai päätökset vaikuttavat lapseen, on tärkeää ottaa työssä huomioon lapsen oikeudet ja etu. Lapsen etu ei ole mielipidekysymys vaan perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen. Myös rikosseuraamusalalla lapsen etu on laitettava etusijalle, kun tehdään lapsia koskevia ratkaisuja ja päätöksiä. Lapsen etu ei ole vain yksi huomioon otettava tekijä päätöksenteossa, vaan se on ensisijaisempi kuin vanhempien tai muiden aikuisten edut. Lapsen etua on arvioitava rikosseuraamusalalla vapautumisen valmistelussa kuten myös yhteydenpidossa sekä vankien poistumislupa-ano-
musten yhteydessä. (Rikosseuraamuslaitos, 2019a)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa lapsilähtöinen opas rikosseuraamusalalla lastensuojelulain velvoittaman lapsen mielipiteen selvittämisen tueksi. Lain mukaan lapsen mielipide on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 20) Aineisto kerätään kyselylomakkeen avulla ja analysoidaan teemoittelemalla. Kyselylomakkeella kartoitetaan Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden näkemyksiä ja toiveita oppaalle. Tavoitteena on tuottaa oppaasta tarpeeseen kohdistuva, joten haastattelemme heitä, joiden työhön lasten mielipiteen selvittäminen koevapausvalmisteluiden yhteydessä kuuluu.

Tämä raportti on kirjallinen esitys kehittämistyöstä, jonka tuloksena syntyy kokonaan uusi työväline. Opinnäytetyö on kokonaiskuvaus alakohtaisesta ammatillisuudesta, kehittämistoiminnan ymmärtämisestä sekä oman ammatti-identiteetin rakentumisesta. (ks. Salonen, 2013) Raportti etenee työn kannalta johdonmukaisesti taustoittaen työn lähtökohdat, teorian ja lopulta kuvaten oppaan valmistumisprosessin. Työn tilaajana toimii Vanajan vankila ja työelämäyhteys syntyi työharjoittelun kautta. Työn aihe valikoitui oman ammatillisen kiinnostuksemme vuoksi. Kiinnostus rikosseuraamusalaa kohtaan on edesauttanut halua olla mukana kehittämässä alalla hyödynnettäviä työvälineitä.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Lapsen mielipiteen selvittäminen perustuu aina vuorovaikutukseen. (Terveyden -ja hyvinvoinnin laitos, n.d.) Tätä vuorovaikutusta haluamme omalta osaltamme edesauttaa tuottamalla siihen soveltuvan lapsilähtöisen oppaan. Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät toteuttavat työssään lasten mielipiteiden selvittämistä vankien siirtyessä koevapauteen. Tähän työhön on työn tilaajalta toivottu opasta työntekijän tueksi eri-ikäisten lasten kohtaamiseen.

2.1 Työn tilaajana Vanajan vankila

Työelämäyhteistyönä ja työn tilaajana toimii Vanajan vankila. Työelämäyhteys syntyi työharjoittelun kautta. Vanajan vankila kuuluu Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Vankilalla on kaksi osastoa, naisten osasto Vanajalla sekä miesten osasto Ojoisilla. Lastensuojelulain muutoksen myötä Vanajan osastolle perustettiin myös 10-paikkainen perheosasto vuonna 2010. Vanajan vankila ja Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimisto ovat yhdistelmäyksikkö. (Rikosseuraamuslaitos, 2019b)

Rikosseuraamuslaitos on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Sen tehtävänä on lisätä yhteiskunnan turvallisuutta, ylläpitää seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää sekä ehkäistä uusintarikollisuutta. Työn visiona on valmentaa rikoksettomiaan elämään sekä katkaista rikollisuutta ylläpitävää syrjäytymiskehitystä. (Rikosseuraamuslaitos, 2020)

Rikosseuraamuslaitos on sitoutunut toiminnassaan oikeudenmukaisuuteen sekä ihmisarvon kunnioittamiseen (Suomen Tietotoimisto, 2020). Sitoutuminen näihin arvoihin tarkoittaa vankien kohtelemista inhimillisesti ja keskenään tasavertaisesti sekä toiminnan lainmukaisuutta ja oikeuden noudattamista. Työn ohjaavia periaatteita on käsitys yksilön mahdollisuudesta muuttua. (Rikosseuraamuslaitos, 2020)

2.2 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa lapsilähtöinen opas valvotusta koevapaudesta. Opasta on tarkoitus käyttää työntekijän työvälineenä perheiden kanssa tehtävässä työskentelyssä koskien koevapauksia ja niiden valmisteluja. Vastaavanlaista opasta ei ole aikaisemmin tuotettu, vaikka aiheetta onkin hieman tutkittu.

Opinnäytetyön aihetta kartoittaessa työn tilaajalta kävi ilmi, että olisi tarve oppaalle lasten mielipiteiden selvittämisen tueksi. Työntekijät toivovat työvälinettä, jonka avulla herättää keskustelua aiheesta lasten ja nuorten

kanssa. Oppaan avulla kehitetään rikosseuraamusalan perhetyötä Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjausten mukaisesti ottaen huomioon lapsen etu ja lapsiystävällinen kohtaaminen.

Oman ammatti-identiteettimme kehittäminen laajemmin on myös tärkeänä henkilökohtaisena tavoitteena opinnäytetyön taustalla. Sosionomiopinnot eivät ole sisältäneet paljoakaan rikosseuraamuksesta, joten oma kiinnostus ajoi etsimään aihetta kyseiseltä alalta. Kiinnostus alaa kohtaan on lisännyt myös halua olla mukana kehittämässä alalla hyödynnettäviä työvälineitä.

2.3 Lapsen mielipiteen selvittäminen aikaisemman tutkimuksen valossa

Heidi Tofferi on tehnyt Hämeen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön, joka on lähtökohtaisesti samasta aiheesta kuin oma työmme. Tofferin opinnäytetyö tarkastelee työntekijöiden näkemyksiä lapsen mielipiteen selvittämisestä valvotun koevapauden valmistelun yhteydessä. Opinnäytetyössä tutkittiin, mitä lapsen mielipiteen selvittäminen on ja miten sitä tulisi tehdä. (Tofferi, 2015, s. 12)

Opinnäytetyö oli luonteeltaan laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja. Haastatteluihin osallistui kolme Rikosseuraamuslaitoksen työntekijää. Saatu aineisto litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysinä, jossa haastatteluaineisto luokiteltiin. (Tofferi, 2015, ss. 13–14)

Tofferin tutkimuksesta nousi esiin, että olennaisena on tiedon antaminen lapselle sellaisessa muodossa, että lapsi voi todella ymmärtää sen. Velvollisuus tiedon antamisessa on työntekijällä ja työntekijät toivat ilmi, että tiedon antamisessa keskeistä on vanhempien kanssa yhteisesti jaettu näkemys siitä, miten lapselle kerrotaan rangaistuksesta lapsen etu sekä ikätaso huomioiden. Kokonaisvaltainen vuorovaikutus perheen kanssa koetaan tärkeimmäksi edellytykseksi lapsen mielipiteen selvittämisen onnistumisessa. (Tofferi, 2015, ss. 24–26)

Tofferin opinnäytetyön tärkeänä tuloksena on haastateltavien näkemys siitä, että oleellista ei ole esittää virallisia kysymyksiä, saati pyytää lupaa vanhemman koevapauden aloittamiselle. Tärkeimmäksi koetaan se, että keskustellen selvitetään, millainen lapsen suhde on vankivanhempaansa ja mitä lapselle tarkoittaa se, että vanhempi palaa kotiin. Opinnäytetyössä mainittiin myös, että paras mahdollinen lähtökohta lapsen mielipiteen selvittämiselle on, kun työntekijä tuntee perheen jo ennalta. (Tofferi, 2015, s. 22)

3 VALVOTTU KOEVAPAUS

Valvotulla koevapaudella tarkoitetaan mahdollisuutta päästää tuomittu koeluonteisesti vapauteen aikaisintaan kuusi kuukautta ennen säännönmukaista ehdonalaista vapauttamista. Koevapauteen sijoitettu sitoutuu noudattamaan toimeenpanosuunnitelmaan sisältyviä määräyksiä ja velvollisuuksia sekä etukäteen sovittua viikkoaikataulua. Toiminnallisuuden lisäksi läheisyhteydenpito sekä harjoittelu rikoksettomaan ja päihteettömään elämään ovat keskiössä valvotussa koevapaudessa. (Rikosseuraamuslaitos, 2013)

3.1 Laki valvotusta koevapaudesta

Valvotun koevapauden tarkoituksena on suunnitellulla ja asteittain etenevällä vapauttamisella ylläpitää ja edistää vangin valmiuksia integroitua yhteiskuntaan. Valvotun koevapauden sisältönä on koevapauteen sijoitetulle rangaistusajan suunnitelmassa määritelty velvollisuus pysyä asunnossaan, osallistua hänelle määrättyyn toimintaan sekä noudattaa muita laissa säädettyjä velvollisuuksia. Valvottu koevapaus voidaan tarvittaessa panna täytäntöön myös muussa sopivassa paikassa, johon koevapauteen sijoitettu hoidon, kuntoutuksen tai muun syyn perusteella sijoitetaan. (Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013 § 2)

Koevapauteen sijoitetun on osallistuttava valvontatapaamisiin, tehtävä työtä tai osallistuttava kuntoutukseen, koulutukseen, toimintaohjelmiin tai muuhun vastaavaan toimintaan, jolla on hänen toimintakykyään sekä sosiaalisia valmiuksiaan ylläpitävä tarkoitus. Tätä velvoitetta kutsutaan toimintavelvoitteeksi. Toiminnan luonne on oltava sellainen, että sitä pystytään luotettavasti valvomaan. (Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013 § 5)

Vangin koevapauteen sijoittamisen edellytyksiä arvioitaessa on erityisen tärkeää arvioida vangin sitoutuminen hänelle asetettavaan toimintaan, yhteydenpitoon, päihteettömyyteen sekä liikkumista koskeviin määräyksiin ja rajoitteisiin. Vangin täyttäessä edellytykset sijoittua valvottuun koevapauteen, selvitetään asuinolosuhteiden soveltuvuus kuten myös paikan, jossa vanki osallistuisi yllä mainittuun toimintaan. Tämän lisäksi selvitetään koevapauden täytäntöönpanoon suunnitellussa asunnossa asuvien henkilöiden suostuminen vangin koevapauden täytäntöönpanoon ja valvontakäynteihin kyseisessä asunnossa. (Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013 § 9)

3.2 Lapsen mielipiteen selvittäminen valvotun koevapauden yhteydessä

Lapsen mielipiteen selvittäminen on määritelty lastensuojelulaissa. Lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Mielipide on selvitettävä hienovaraisesti, ja siten ettei tästä aiheudu haittaa lapsen ja vanhempien välisille suhteille. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 20)

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain sellaisessa tilanteessa, jossa se vaarantaa lapsen terveyden tai kehityksen tai jos se on tarpeetonta. Jos esimerkiksi perheellä on lastensuojelun ja vankilan kanssa meilläään jo valmiiksi tiivis yhteistyö, voidaan mielipide jättää erikseen selvittämättä. Mielipiteen selvittämisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat lapsen kehityksen tai ovat lapsen edun vastaisia. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 20; ks. myös Socca, 2017)

Lapsen mielipiteen selvittäminen liittyy myös valvotun koevapauden edellytysten selvittämiseen. Samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide on selvitettävä. Tarvittaessa alaikäistä kuullaan yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa siten kuin lastensuojelulain 20 §:ssä säädetään. Valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen vastustaa perustellusta syystä ja hän on kehitystasonsa sekä ikänsä puolesta kypsä arvioimaan asiaa. (Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013 § 9)

4 LASTENSUOJELU RIKOSSEURAAMUSALALLA

Lastensuojelun lähtökohtana on aina lapsen etu. Sen tehtävänä on olla lapsen puolella ja lasta varten, varmistaen että lapsen oikeudet toteutuvat. Kaikki toimenpiteet on toteutettava ja suunniteltava niin, että ne ovat perusteltuja ja tuottavat mahdollisimman hyvän lopputuloksen lapsen kannalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.a)

4.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, erityiseen suojeluun sekä turvalliseen kasvuympäristöön. Laissa asetetaan lastensuojelun keskeisistä periaatteista, ehkäisevästä lastensuojelusta sekä lapsen ja nuoren mielipiteen selvittämisestä. Ensisijaisesti vastuu lapsesta on vanhemmilla ja muilla huoltajilla. (Lastensuojelulaki 417/2007)

Lastensuojelulaissa painotetaan, että lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tehtävänä on tukea vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään, pyrkiä tarjoamaan tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjata lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin tarvittaessa. Viranomaisilla

on ilmoitusvelvollisuus, jos he kohtaavat työssään lapsen, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitykselle vaaraksi olevat olosuhteet tai lapsen käyttäytyminen vaativat lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 2) Näistä syistä perheiden kanssa työskentelevien Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden työtä ohjaa vahvasti myös lastensuojelulaki.

Lapsen oikeus osallisuuteen omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa sekä lastensuojelun toiminnassa on jo kauan ollut yksi lastensuojelulain lähtökohdista (Hyvärinen & Pösö, 2018, s. 73). Lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen mielipide ja toivomukset sekä otettavana ne huomioon lapsen kehitystason ja iän edellyttämällä tavalla. Jotta lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille ei aiheudu tarpeettomasti haittaa, on lapsen mielipide selvitettävä hienovaraisesti. (Lastensuojelulaki 417/2017 § 20)

4.2 Lapsen etu mielipiteen selvittämisessä

Lapsen edun turvaaminen tarkoittaa rikosseuraamusalalla sitä, että perheen kanssa työskenneltäessä, ammattihenkilön vastuulla on huolehtia lapsen oikeuksien kokonaisvaltaisesta toteutumisesta sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain sekä lain lapsen oikeuksista mukaisesti. Kun tehdään päätöksiä, kuten valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen, on lain mukaan kuultava lasta ja otettava lapsen mielipide huomioon iän ja kehitystason mukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos, 2019)

Valvottua koevapautta suunniteltaessa tarkoituksena on nähdä perheen yksilölliset tarpeet lapsen etu huomioon ottaen. Lapsen etua arvioitaessa tulee olla käytettävissä faktatietoa lapsen ja vanhempien tilanteesta. Lapsen edun arviointi toimii merkittävänä taustatietona esimerkiksi silloin, kun kartoitetaan lapsen ja perheen tarvitsemia tukitoimia sekä myös yhteydenpidon keinojen ja tapaamisten suunnittelussa vanhemman ollessa vankilassa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2019)

Parhaimmillaan lapsen mielipiteen selvittäminen ei ole pelkästään mielipiteen vastaanottamista vaan kuuntelemista ja yritystä ymmärtää tilannetta lapsen edun näkökulmasta. Lapsen mielipidettä voidaan selvittää esimerkiksi seuraamalla lapsen leikkejä tai piirustuksia havainnoimalla. Työntekijältä odotetaan aktiivisuutta vuorovaikutuksessa lapsen kanssa sillä tavoin, että lapsi kokee kertomansa olevan tärkeää ja merkityksellistä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, n.d.b)

4.3 Perhetyö rikosseuraamusalalla

Työmuotona perhetyö keskittyy tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen perheen kanssa työskentelyyn. Työn perustana toimivat perheiden elämästä lähtevät tarpeet. Ne voivat liittyä lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, vanhemmuuden tukemiseen, elinolojen järjestämiseen sekä perheen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tukemiseen. (Rönkkö & Rytkönen, 2010, ss. 27–31)

Rikosseuraamuslaitos julkaisi vuonna 2013 Lapsi ja perhetyön linjaukset, jotka ohjaavat valtakunnallisesti Rikosseuraamuslaitoksissa tehtävää työtä. Linjaukset ohjeistavat muun muassa YK:n lapsen oikeuksien toteuttamisesta, lapsi- ja perhetyön organisoinnista ja lapsimyönteisyydestä tapaamisissa. Linjauksissa määritellään myös lapsinäkökulman huomioon ottamisesta henkilökunnan koulutuksessa sekä yhteistyötahoille ja läheisille jaettavasta informaatiosta. (Rikosseuraamuslaitos, 2019)

Lapsi- ja perhetyön linjaukset uudistettiin vuonna 2018. Linjauksissa määritetyt peruseriaatteet lapsen oikeuksien ja lapsen edun huomioon ottamisesta ovat säilyneet samoina, mutta uudistetuissa linjauksissa on huomioitu uudet kansalliset ja kansainväliset lakimuutokset sekä suositukset lapsi- ja perhetyötä koskien. Uudistetuissa linjauksissa painotetaan aiempaa enemmän lapsinäkökulmaa päätöksenteossa ja henkilökunnan lähi-työssä sekä korostettu yhteistyötä eri viranomaisten ja yhteistyötahojen kesken. (Rikosseuraamuslaitos, 2019)

Perhetyön määrittely Rikosseuraamuslaitoksessa on haastavaa, sillä eri alueittain ja yksiköittäin toimintamuodot, tavoitteet ja organisointi vaihtelevat. Perhetyön voidaankin katsoa olevan osa kaikkien Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden työnkuvaa. Yleisesti tavoitteena on vähentää seuraamuksesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää tuomitun integroitumista yhteiskuntaan. Perhetyöllä pyritään tukemaan rikosseuraamusasiakkaiden, heidän lastensa ja koko perheen sosiaalista, psyykkistä ja taloudellista hyvinvointia sekä perhesuhteita. (Rikosseuraamuslaitos, 2019)

5 SYSTEEMITEOREETTINEN VIITEKEHYS

Sosiaalityössä systeemiteorian kehittäjänä pidetään biologina ja filosofina tunnettua Ludwig Von Bertalanffyä. Von Bertalanffy oli tyytymätön tapaan, jolla lineaariset syy- ja seurausteorioiden selittivät luonnollisen järjestelmän kasvua ja muutosta. Teorioiden olivat reduktionistisia, ymmärtäen kokonaisuuden osissa. Von Bertalanffyn mielestä muutos tapahtuu elollisten olioiden välisen vuorovaikutuksen seurauksena. Tämän myötä systeemiteoreettinen viitekehys muuttui järjestelmän tarkasteluksi kokonaisuutena, ottaen huomioon suhteet ja vuorovaikutuksen muiden järjestelmien kanssa. (Brandell, 2011, ss. 3-4)

Systeemiteoreettisen ajattelun keskiössä ovat kokonaisuudet. Ne muodostuvat osista ja niiden jäsentämisestä. Systeemiteoreettisen ajattelun mukaan kokonaisuutta tarkastellaan enemmän kuin osien summana. Esimerkiksi ihminen nähdään systeeminä, jota tulkitaan asianmukaisissa yhteyksissä, osana ympäristöään ja kulttuuriaan. (Niemelä, 2014, s. 17; ks. myös Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 91)

Systeemit voidaan määrittää eri tasojen avulla. Jokainen systeemi on osa laajempaa kokonaisuutta, sisältäen erilaisia ala- ja yläsysteemejä. Tässä opinnäytetyössä keskitytään mikro- ja mesotasojen systeemeihin. Mikrotasolla yksilö nähdään osana sosiaalista verkostoaan. Mesotaso puolestaan kattaa eri organisaatioita tai instituutioita, joissa yksilö on osallisena. Mesosysteemi määrittyy sen mukaan, missä ympäristöissä yksilö on useimmin osallisena. Se voi rakentua myös epäsuorasti. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö on osallisena useaan systeemiin, olematta aktiivinen osallistuja. Toimiakseen epäsuora yhteys tarvitsee linkin yksilön ja systeemin välillä. (Toikko, 2019)

Mikrosysteemin näkökulmasta opinnäytetyön tarkastelun kohteena on perhe. Perhesysteemissä vallitsee ”Kaikki vaikuttaa kaikkeen”-periaate. Kun perheenjäsen joutuu vankilaan, tapahtuu jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa ja perheen ympäristössä muutos, joka vaikuttaa koko perhesysteemiin. Muutos tapahtuu myös perheenjäsenen palatessa kotiin luoden uuden muutoksen perhesysteemissä. (Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 92)

Koivapauden aikana yksilö on osallisena useaan systeemiin. Tällöin Rikosseuraamuslaitos nähdään mesotasojen organisaationa, jossa yksilö on osallisena epäsuorasti. Toisena systeeminä on perhe ja ympäristö, jossa yksilö on aktiivinen osallistuja suorittaessaan koivapautta. Opinnäytetyössä tuotetun oppaan tarkoituksena on olla Rikosseuraamuslaitoksen työntekijän tukena perhesysteemin muutoksessa.

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyömme on luonteeltaan toiminnallinen, sillä toiminnallisena osuutena tuotetaan opas. Toiminnallinen opinnäytetyö nousee työelämän tarpeista ja sen tarkoituksena on kehittää käytännön toimintaa. Opinnäytetyö on kaksiosainen sisältäen toiminnallisen osuuden ja reflektoidun kirjallisen osion eli raportin. Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa esitetään teoreettinen viitekehys työlle. (HAMK, 2018, s. 5)

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tämän opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen. Analysoitava aineisto kerättiin puolistrukturoidun ja osittain strukturoidun lomakehaastattelun avulla. Lomake sisälsi avoimia kysymyksiä sekä muutamia mielipidettä mittaavia ja valmiita vaihtoehtoja sisältäviä kysymyksiä. Avoimet kysymykset oli suunniteltu huolellisesti ja ne sisälsivät tarkentavan ohjeistuksen, jotta vastaaja ymmärtäisi kysymyksen siten, kuin se on tarkoitettu.

Laadullisessa tutkimuksessa teoriolla on ilmeinen merkitys, ja siksi se on välttämätöntä (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 22). Tässä opinnäytetyössä tietoperustana on aihealueen käsitteistö ja lainsäädäntö. Lisäksi systeemiteoreettinen viitekehys kulkee koko ajan mukana, työn tarpeesta lopulliseen tuotokseen saakka.

Eskolan ja Suorannan (2014, s. 18) mukaan laadulliselle tutkimukselle on olennaista keskittyminen suhteellisen pieneen määrään henkilöitä, jotta aineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman kattavasti. Tätä kutsutaan harkinnanvaraiseksi otannaksi. Tämän vuoksi haastattelukutsut lähetettiin Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille, jotka työskentelevät koevapausvalmisteluiden tai Rikosseuraamuslaitoksen perhetyössä. Opas tulee käyttöön edellä mainituissa työtehtävissä työskenteleville, joten oli tarkoituksenmukaista haastatella heitä.

6.2 Aineistonkeruu kyselylomakkeella

Kyselylomaketta käytetään yleisimmin kvantitatiivisissa eli määrällisissä tutkimuksissa, joissa aineisto käsitellään tilastollisen analyysin avulla. Kuitenkin avoimien kysymysten määrä sekä vastausten laajuus määrittävät sen, voiko aineistoa käsitellä laadullisen analyysin tavoin. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, ss. 44–45). Valitsimme kyselylomakkeen aineistonkeruun menetelmäksi, koska haastatteluajkojen sopiminen eri toimipisteissä työskentelevien osallistujien kanssa on haastavaa. Näin osallistujat pystyivät vastaamaan heille sopivana ajankohtana, riippumatta paikasta.

Haastattelukutsut (Liite 1.) ja suostumuslomakkeet (Liite 2.) lähetettiin 12 Rikosseuraamuslaitoksen työntekijälle, jotka työskentelevät koevapautuvien vankien ja heidän perheiden kanssa. Työntekijät valikoituivat työn tilaajan suositusten perusteella. Haastattelukutsuihin liitettiin tiedote, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, kestosta, anonyymiteetistä, vaitiolovelvollisuudesta sekä siitä kuinka aineisto hävitetään tutkimuksen päätyttyä. Odotimme suostumuslomakkeiden saapumisen, ennen kuin lähetimme kyselylomakkeet osallistujille.

Kyselylomakkeet lähetettiin sähköisesti haastateltaville, joten osallistujilla oli mahdollisuus vastata heille sopivana ajankohtana eikä vastausten postittamiseen kulunut aikaa. Kyselylomakkeet toteutettiin Webropol-kyselytyökalun avulla. Webropol on helppokäyttöinen niin kyselyn laatijalle kuin kyselyyn vastaajallekin. Webropol-työkalua on käytetty opinnoissa aikaisemmin tutkiva kehittäminen- moduulin yhteydessä. Valmista kyselylomaketta testattiin muutamia kertoja ennen lähettämistä ja lomake toimi ongelmitta.

Kyselylomakkeen kysymykset toteutettiin pääosin avoimina kysymyksinä, koska tiedettiin etukäteen haastateltavien olevan aktiivisia vastaajia. Kysymykset luotiin työn kannalta tarkoituksenmukaisiksi ja perustelluiksi (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 107). Avoimilla kysymyksillä saatiin kerättyä kattavammin tietoa työntekijöiden toiveista ja näkemyksistä. Avoimien kysymyksien lisäksi kysely sisälsi muutamia monivalintakysymyksiä.

Kyselylomakkeen runko rakennettiin teemojen ympärille, joita pystyttiin käyttämään pohjana myös aineiston analysoinnin aloittamisessa. Lomake jaettiin teemoihin, joita olivat pohjustavat kysymykset, visuaalisuus ja asiasisältö. Kyselyllä kartoitettiin, millaista tietoa oppaan toivottaisiin sisältävän, eli mitä koevapaudesta on tarpeellista kertoa lapselle hänen mielipidettään selvitetessä. Kysyimme myös oppaan visuaalisesta ulkoasusta, kuten toimisiko vastaajien mielestä oppaassa paremmin piirroskuvat vai valokuvat.

Viisi työntekijää ilmaisi halukkuutensa osallistua kyselyyn, ja vastaanotimme viisi suostumuslomaketta. Kyselyyn toivoimme vastauksia kahden viikon kuluessa sen lähetyksestä ja kyselyä oli mahdollista täyttää osissa. Lopulta kyselyyn osallistui kolme henkilöä eli vastausprosentti oli 60 %.

Eskolan ja Suorannan (2014, s. 63) mukaan aineiston määrä on laadullisessa tutkimuksessa tapauskohtainen, vastauksia tarvitaan sen verran kuin on aiheen kannalta olennaista. Kysely sisälsi pääosin avoimia kysymyksiä, joihin haastateltavat vastasivat kattavasti. Kaikkiin kysymyksiin vastattiin ja vastauksista näkyi huolellisuus ja selkeä aiheeseen paneutuminen, koska vastaukset olivat perusteltuja ja monipuolisia.

6.3 Aineiston analyysi teemoitellen

Kerätty aineisto analysoitiin laadullisesti eli kvalitatiivisesti. Analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua, jolla tarkoitetaan laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä eri aihepiirien mukaan. Teemoittelu aloitetaan luokittelemalla aineisto, minkä jälkeen aineistossa toistuvista aihepiireistä muodostetaan teemoja. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 131)

Jotta aineistoa oli helpompi analysoida järjestelmällisemmin, teemoiksi valikoituivat yksityiskohtaisemmat aiheet kuin minkä ympärille lomakkeen alkuperäiset teemat olivat rakennettu. Oppaan toteuttamisen kannalta kyselylomakkeessa kartoitetut pohjustavat kysymykset eivät olleet lopullisen työvälineen kannalta olennaisia. Haastateltavat esimerkiksi kuvasivat työtehtäviään yksityiskohtaisesti, joten kyseiset vastaukset jätettiin eettisyyden vuoksi analyysin ulkopuolelle.

Aineiston analysointi aloitettiin käymällä vastauksia huolellisesti läpi. Aineistosta oli havaittavissa jokaiselta vastaajalta samoja elementtejä, joten teemat valikoituvat vaivattomasti. Teemojen muodostuttua, vastaukset järjesteltiin niiden alle. Yksittäisiä vastauksia purettiin osiin, koska samassa vastauksessa saattoi esiintyä useita eri teemoja. Tässä alaluvussa esitellään aineistosta esiin nousseet teemat.

1. Selkeys ja informatiivisuus. Keskeisenä aineistosta nousi jokaiselta vastaajalta toive oppaasta, joka olisi niin asiasisällöltään kuin visuaaliselta ulkoasultaan selkeä. Toivottiin, että koevapautta koskeva tieto esitettäisiin lapselle sopivan informoivasti mutta ei kuitenkaan shokeeraavasti. Tieto tulisi esittää lapsilähtöisesti, mutta käyttäen oikeita termejä esimerkiksi koskien koevapauden teknistä valvontaa.

Lapselle on hänen kehitystasoaan ja ikäänsä suhteutetulla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa sekä oltava mahdollisuus esittää mielipiteensä (Terveystieteiden tutkimuskeskus, n.d.b; ks. myös Lastensuojelulaki 417/2007 § 4). Oppaan avulla on mahdollista viestittää tietoa lapselle sopivalla tavalla. Tärkeää on pitää oppaan tekstiosuudet sekä kuvitus mahdollisimman yksinkertaisina, jotta lapsella on mahdollisuus ymmärtää annettu tieto.

2. Värit ja kuvat. Kartoitimme kyselyssä toiveita oppaan ulkoasusta. Vastauksista oli mahdollista koota selkeitä teemoja oppaan väreistä ja kuvista. Oppaan toivottiin sisältävän niitä paljon, mitä osattiinkin odottaa, sillä opasta käytetään työskennellessä lasten kanssa. Vastajaat toivoivat piirroksuvia. Erityisesti toivottiin, että tekninen valvonta esitettäisiin kuvien kautta. Vastauksissa ehdotettiin myös, että opas voitaisiin toteuttaa värityskirjan muodossa, jolloin lapsi saisi käsillensä tekemistä, kun mielipidettä ollaan selvittämässä.

Oikeanlainen värien käyttö tai mahdollisesti niiden käyttämättömyys ovat merkittävä osa kuvitusta. On tärkeää ottaa huomioon, millaisia tunteita värit voivat mahdollisesti herättää. Esimerkiksi punaisen värin runsas käyttö voi aiheuttaa lapsessa mahdollisesti aggressiota. Lapset tarvitsevat värejä aikuisia enemmän ja tämä otettiin huomioon opasta suunniteltaessa ja toteuttaessa. (Mänty, 2018, s. 23; ks. myös Valtatie, 2005, s. 15)

Kuvat voidaan niiden sisällön ja käsittelytavan mukaan jakaa tieto- ja elämyskuviin. Tietokuva viestittää faktatietoa lapselle visuaalisin keinoin. Tietokuvalla on ominaista selkeät ja yksinkertaiset muodot sekä yksityiskoh- tien niukkuus. Mustilla ääriviivoilla saadaan luotua selkeyttä kuvien ja taustan välille. (Oksanen, 2010, s. 7; ks. myös Perttunen, 1995, s. 52)

3. Oppaan monikäyttöisyys. Opasta toivottiin pystyttävän käyttää eri-ikäisten lasten kanssa. Erityisesti pienten lasten kanssa mielipi- teen selvittäminen on koettu haastavaksi. Opasta tulisi pystyä käyttä- mään muutenkin kuin ydinperheiden kanssa työskenneltäessä, esi- merkiksi uusperheissä. Tämän työskentelyn tueksi toivottiin myös, että opas sisältäisi informatiivisen osuuden lisäksi lapsille suunnattuja tehtäviä, kuten perhepiirroksen.

Perheiden moninaisuus on nykypäivää, joten on tärkeää ottaa huomioon oppaan käytännöllisyys erilaisissa perheissä. Perhepiirrosta voidaan käyt- tää lapsen perhenäkemyksen tutkimiseen. Piirroksesta on mahdollista päätellä, kenet lapsi mieltää perheensä jäseniksi ja minkälaiseksi lapsi ko- kee oman roolinsa perheessä. (Linnavuori, 2007, s. 79) Ottamalla huomi- oon nykypäivän moninaiset perherakenteet pystytään lisäämään oppaan ajattomuutta.

Aineistosta nousi myös esiin vastaajien näkemys oppaan sukupuolisensitiivisyydestä. Olimme kysyneet asteikolla 1–10, kuinka tärkeäksi oppaan su- kupuolisensitiivisyys koetaan. Tarkensimme kysymystä kertomalla, että opas olisi mahdollista toteuttaa ihmishahmojen sijaan esimerkiksi eläin- hahmoilla. Vastausten keskiarvoksi saimme 2,67, eli sukupuolisensitiivi- syyttä ei koettu oppaassa kovinkaan tärkeäksi.

7 OPAS LAPSELLE VALVOTUSTA KOEVAPAUDESTA

Opas toteutetaan pääosin aineistosta saadun tiedon ja toiveiden perus- teella, mutta valintoja perustellaan opinnäytetyössä esitetyllä teorialtie- dolla ja asiantuntijalähteillä. Tässä luvussa kuvataan oppaan toteuttamis- prosessin eri vaiheita sekä oppaan hyödynnettävyyttä ja sen arviointia. Pe- rustelemme oppaaseen valittua sisältöä ja ulkoasuvalintoja kerätyn aineis- ton sekä teorialtiedon pohjalta.

7.1 Oppaan suunnittelu

Oppaan suunnittelu aloitettiin opinnäytetyön aiheen varmistuttua alkusyksystä 2019. Tapasimme syksyllä työelämäohjaajan työn tilaajaorganisaatiossa ja keskustelimme opinnäytetyön aiheesta sekä tilaajaorganisaation toiveista työlle. Saimme aiheeseen liittyvää materiaalia, joista etenkin hyödynnettiin Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksia.

Oppaan konkreettisen suunnittelun aloitimme etsimällä jo olemassa olevia lapsille suunnattuja tiedollisia oppaita. Löysimme Lahden Ensi- ja turvakotiryön (2015) tehtäväkirjan, joka on suunnattu lapsille vanhempien erotessa. Kiinnitimme huomiota oppaan visuaalisiin ratkaisuihin sekä lapsille suunnattuihin luoviin menetelmiin, kuten erilaisiin värityskuviin. Oppaaseen tutustumisen myötä osasimme rakentaa kyselylomakkeeseen tarkemmin visuaalista ulkoasua koskevia kysymyksiä.

Iso osa oppaan suunnittelua oli myös koko opinnäytetyön tietoperustan kokoaminen. Halusimme, että opas rakentuu kerätyn aineiston lisäksi vahvasti teorian tietoon. Oppaan ideointi kulki luontevasti tietoperustan rakentamisen rinnalla. Oppaan suunnitteluprosessissa kerättiin ideoita Google Drive -palveluun, jossa olemme työstäneet koko opinnäytetyötä ennen siirtoa lopulliseen HAMKin Mallipohjaan. Google Drive vastasi tarpeisiimme, koska pystyimme reaaliaikaisesti työstämään työtä yhdessä.

Suunnittelun aikana pohdimme esimerkiksi tuotoksen sukupuolisensitiivisyyttä, joka on tällä hetkellä ajankohtainen aihe. Sukupuolisensitiivisyyden tarkoituksena on tehdä tilaa jokaiselle olla omanlaisensa tyttö, poika tai muilla tavoin itsensä määrittävä (Seta ry, 2018). Sukupuolen moninaisuuden ymmärrys on lähivuosina lisääntynyt, mikä on lisännyt myös kasvattajien kuin ammattilaisten kysymyksiä siitä, miten sukupuolen moninaisuuden tulisi lapsuudessa suhtautua. (Seta ry, 2019)

Tulevina ammattilaisina olemme miettineet, miten voisimme itse tukea lapsen identiteettiä parhaalla mahdollisella tavalla. Vastaajien näkökulma oppaan sukupuolisensitiivisyyden tärkeyteen oli matala. On otettava kuitenkin huomioon, että vastaajia oli vain kolme. Vastauksien ei voida olettaa kuvaavan koko Rikosseuraamuslaitoksen asenteita tai näkemyksiä. Koimme oppaan sukupuolisensitiivisyyden itse alusta asti tärkeäksi, joten päätimme lähteä toteuttamaan opasta eläinhahmoilla.

7.2 Oppaan toteuttaminen

Oppaan toteutuksessa on hyödynnetty kerättyä aineistoa ja inspiraationa jo aikaisemmin mainittua lapsille suunnattua opasta koskien vanhempien eroa (Lahden ensi- ja turvakoti ry, 2015). Oppaan toteutuksessa oli tärkeää ottaa huomioon tekstiasun ymmärrettävyys ja yksinkertaisuus, sillä on mahdollista, että lapsi lukee opasta itse. Oppaaseen luotiin selkeyttä pitämällä koevapautta koskevat tekstiosuudet lyhyinä. Toteutimme oppaan

tekstiosuudet kohderyhmää eli lapsia puhuttelevalla kielellä ja tyyllillä, unohtamatta oikeiden termien käyttöä (ks. Airaksinen, 2009). Korostimme oppaan lapsilähtöisyyttä siirtämällä informatiivisuutta kuviin eli luomalla kuvista tietokuvia. Kuva 1. havainnollistaa oppaaseen luotua informatiivista kuvitusta.

Kuva 1. Oppaan informatiivista kuvitusta.

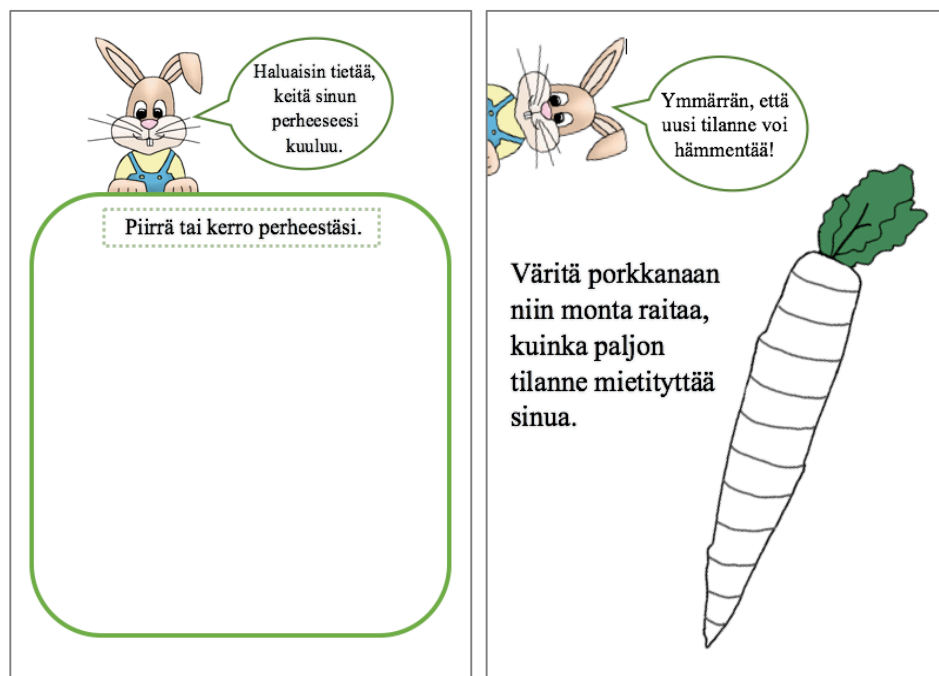
Kokeilimme oppaan luomista useilla eri sivustoilla, mutta päädyimme toteuttamaan lopullisen oppaan Microsoft Office Word -ohjelmalla. Vastaajilta nousi esiin toive piirroskuvista, joita toteutimme piirtämälle kuvat itse piirtopöydän avulla. Valmiit kuvat olivat helppo yhteensovittaa Wordiin ja Wordin ominaisuudet täytti vaatimukset halutun yksinkertaisen lopputuloksen saavuttamiseksi.

Opas toteutettiin tiedollisena, tarinankerronnan avulla. Oppaassa on selkeä teema ja toistuvat eläinhahmot alusta loppuun. Toteutimme taustan selkeyden vuoksi valkoisena, mutta Rikosseuraamuslaitoksen logon sisältäessä harmaata, sinistä, vihreää ja keltaista, päätimme näistä hyödyntää oppaan tehostevärinä yksityiskohdissa vihreää. Oppaan tiedolliset piirroskuvat toteutettiin työn tilaajan lähettämien kuvien pohjalta. Niiden avulla saimme teknistä valvontaa koskevista kuvista mahdollisimman totuudenmukaisia.

Päätimme toteuttaa oppaan piirroskuvia osittain myös mustavalkoisina, jotta lapsilla olisi väritysmahdollisuus. Toive värityskirjamaisuudesta nousi vastaajilta ja pidimme toivetta erinomaisena. Oppaan luomisen kannalta

toive oli helppo toteuttaa. Värityskuvista ja Ensi- ja turvakotien liiton tuottamasta tehtäväkirjasta (2015) inspiroituneena kehitimme oppaaseen oman tunnetehtävän. Kyselyssä kartoitettiin työntekijöiden jo käytössä olevia menetelmiä, ja vastauksista nousi esiin toive jollekin tunteita käsittelevälle tehtävälle. Toteutimme tunnetehtävän oppaan tarinaan sopivana.

Käytössä olevista menetelmistä työntekijät ovat hyödyntäneet mielipiteen selvittämisen tukena lapsen kanssa toteutettavaa perhepiirrosta, jonka avulla on mahdollista selvittää lapsen käsitys omasta perheestään. Päätimme sisällyttää myös perhepiirroksen oppaaseen, jotta sitä pystyttäisiin helposti hyödyntämään jatkossakin. Saimme sidottua perhepiirroksen luontevaksi osaksi oppaan yhtenäistä tarinaa. Kuva 2. havainnollistaa edellä mainittujen menetelmien ulkoasua oppaassa.

Kuva 2. Perhepiirros ja tunnetehtävä oppaassa.

Sukupuolesta tai sen ilmaisusta riippumatta lapsilla on oltava samat oikeudet, velvollisuudet sekä mahdollisuudet. Jo pienellä lapsella voi olla kokemus siitä, että koettu sukupuoli on jotain muuta kuin mikä on syntymässä määritelty. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke, 2018) Lapsi voi kokea mielipiteen selvittämisen jo valmiiksi jännittäväksi, jopa pelottavaksi tilanteeksi, joten emme halunneet luoda tilanteesta yhtään epämiellyttävää lapselle. Oppaan sukupuolisensitiivisyydellä pystytään tukemaan tasa-arvoista kohtaamista jokaisen lapsen kanssa. Toteutimme oppaan eläinhahmoilla, joilla on sukupuolineutraalit nimet, vahvistaaksemme oppaan sukupuolisensitiivisyyttä.

Opasta toivottiin hyödynnettäväksi etenkin pienten lasten kanssa, minkä vuoksi helposti lähestyttävät eläinhahmot ja tarinallinen kerronta on perusteltua. Parhaassa tarinaiässä koetaan olevan 4–8-vuotiaat lapset. Tarinoiden avulla voidaan edesauttaa uusien asioiden oppimista lapselle sopivalla tavalla. (Kotoneva, 2015, s. 21) Toteutimme oppaan siten, että se huomioi myös ne perheet, joissa valvottua koevapautta suorittava ei ole lapsen oma vanhempi. Oppaassa puhutaan aikuisesta, ei erikseen äidistä tai isästä. Tämä lisää oppaan hyödynnettävyyttä moninaisissa perheissä.

Opasta toteutettaessa otettiin huomioon helppokäyttöisyys. Oppaassa esiintyvien puhekuplien avulla työntekijä voi ottaa aiheita puheeksi eri tilanteissa, esimerkiksi vanhempien lasten kanssa ilman, että opasta käydään läpi sanasta sanaan alusta loppuun. Toteutimme myös oppaan rinnalle työntekijälle suunnatun sivun mittaisen ohjeistuksen (Liite 4) oppaan hyödynnettävyydestä ja käyttötarkoituksesta.

Oppaassa on 14 sivua, työntekijän ohjeistus mukaan lukien. Opas on PDF-muodossa ja tarkoitettu tulostettavaksi. Opas on suunniteltu A4 kokoiseksi, jotta sisältö etenkin värityskuvat saadaan mahdollisimman suuri-kokoisiksi. Oppaassa ei ole sisällysluetteloa sen tarinallisen luonteen vuoksi. Samasta syystä opas ei sisällä otsikoita, mutta se on jäsennelty niin että jokaisella sivulla on vain yksi aihe. Esimerkiksi teknisen valvonnan eri tavat ovat sijoiteltu omille sivuilleen, selkeyttä luomaan.

7.3 Oppaan hyödyntäminen

Oppaan ohjeistus työntekijälle lisää sen helppokäyttöisyyttä. Ohjeistuksessa on rohkaistu työntekijää etsimään itselleen sopiva keino hyödyntää opasta. Kaikkea materiaalia ei tarvitse käyttää, esimerkiksi oppaan sisältämää perhepiirrosta, jos työntekijä ei koe sitä tarpeelliseksi tai itselleen ominaiseksi työtavaksi.

Kun päätimme toteuttaa oppaan sukupuolisensitiivisenä, kasvaa myös oppaan käyttöikä, sillä sukupuolen moninaisuus on otettu huomioon. Opas on kokonaisvaltaisesti toteutettu niin, että se sopii kaikille lapsille sukupuoleen, alkuperään, uskontoon, terveydentilaan tai muuhun rinnastettavaan syyhyn katsomatta. Sosiaalialan ammattilaisina velvollisuutemme on edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta (ks. Talentia, 2017).

Opas on työn tilaajan kanssa suunniteltu ensisijaisesti käytettäväksi lapsen mielipiteen selvittämisessä. Opasta on kuitenkin mahdollista käyttää vanhiklan perhetyössä koevapauden suunnittelun varhaisessakin vaiheessa puheenoton välineenä. Opas on tarkoitettu lähetettäväksi työntekijöille PDF-muodossa ja sen levitys on sovittu tapahtuvan työn tilaajan toimesta. Opasta on tarkoitus käyttää tulostettuna versiona. Opas lähetetään tilaajalle myös Microsoft Office Word -muodossa, jotta sitä on mahdollista tulostusmuodossa tarvittaessa muokata tai lisätä siihen tietoa.

7.4 Oppaan arviointi ja tulosten tarkastelu

Päädyimme lähettämään oppaan esilukijoille kommentoitavaksi, koska halusimme saada palautetta oppaan valmistumisvaiheessa. Opas lähetettiin kolmelle esilukijalle, jotka työskentelevät kasvatusta-, sosiaali- tai terveysalalla. Saimme oppaasta palautetta monipuolisesti eri näkökulmista.

Palaute oli positiivista ja erityisesti kuvat saivat kehuja. Tekstiosuudet koettiin ytimekkäiksi ja lapsille sopiviksi. Opas etenee esilukijoiden mukaan johdonmukaisesti, säilyttäen koko ajan punaisen langan. Palautteen myötä korjasimme muutamia kielellisiä virheitä sekä lisäsimme tunne-tehtävään lisää ohjeistavaa tekstiä.

Lopullinen tulosten tarkastelu on mahdollista vasta oppaan käyttöönoton jälkeen, mutta toivomme että opas vakiintuu aktiivisesti käytettäväksi työvälineeksi. Opasta on tilaajaorganisaatiossa kovasti odotettu ja se otetaan käyttöön heti mahdollisuuksien mukaan. On mielenkiintoista nähdä systeemiteoreettisestakin näkökulmasta, miten oppaan käyttöönotto vaikuttaa työskentelyyn. Aiomme ehdottomasti olla työn tilaajaan yhteydessä oppaan käyttöönoton jälkeen varmistaaksemme sen toimivuuden.

Valmis opas (Liite 4.) on liitteenä raportin lopussa. Työn tilaajan kanssa on sovittu, että opas voi olla julkisena ja sen myötä sen levityskin on huomattavasti helpompaa. Kokonaisuutena raporttimme on johdonmukaisempi, kun toiminnallinen työ eli opas löytyy liitteistä.

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN POHDINTA

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi kesti vajaan vuoden. Työn loppupuolella vastaan tullut pandemia on vaikuttanut suuresti myös Suomessa ja siten myös opinnäytetyössämme. Kyselylomake odotti viimeisiä vastauksia juuri koronaviruksen levitessä Suomeen, joten uskomme tämän vaikuttaneen vastausten saamiseen ja niiden lopulliseen määrään. Työn loppusuoralla työskentely vaikeutui koulujen sulkemisen myötä, mikä pakotti organisoimaan opinnäytetyön tekemisen etätyöskentelyksi.

Opinnäytetyöprosessin käynnistyttyä huomasimme, että toiminnallinen opinnäytetyö tulee olemaan työmäärältään suurempi kuin tutkimuksellinen opinnäytetyö. Tutkimuksellinen osuus oli aikaa vievä, jonka lisäksi tuotimme vielä toiminnallisen osuuden. Työmäärä on tuntunut kuitenkin sopivalta, koska se tarjosi tarpeeksi haastetta kahdelle. Työn tilaaja on ollut tukena prosessissa ja luottanut osaamiseemme, minkä ansiosta olemme saaneet työrauhan ja sen myötä vapaat kädet oppaan tuottamiselle.

Kahdestaan työtä tehdessä työn reflektointi on sujunut vaivattomasti ja kulkenut prosessissa mukana alusta loppuun. Olimme jo aikaisemmin

tehneet useita eri koulutehtäviä yhdessä, joten toistemme työskentelytavat olivat ennestään tuttuja ja tiesimme yhteistyön toimivan. Opinnäyte-töprosessia on vauhdittanut molempien lähestyvä valmistuminen, mutta sen ei ole annettu vaikuttaa työskentelyn huolellisuuteen.

Ehdoton vahvuutemme on ollut se, että työssä eteneminen on ollut johdonmukaista alusta loppuun ja aiheessa pysyminen on ollut helppoa. Työskentely on ollut suunnitelmallista isosta työmäärästä huolimatta. Työskentelyn luonne muuttui prosessin loppupuolella koulujen sulkemisen myötä, mutta otimme tämänkin vastaan vain lisähaasteena.

Työn luotettavuutta lisää se, että työ on suunniteltu, toteutettu sekä raportoitu yksityiskohtaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 183). Työn aikana tehdyt ratkaisut ovat olleet perusteltuja ja harkittuja. Olemme käyttäneet työssä mahdollisimman paljon tuoreita ja ajankohtaisia lähteitä. Työn luotettavuutta lisäsi esilukijoiden hyödyntäminen toiminnallisen osuuden valmistumisvaiheessa. Koronavirustilanteen vuoksi koimme helpoimmaksi ja aikataulumme sopivaksi hyödyntää tuntemiamme ihmisiä esilukijoina. Pohdimme eettisen näkökulman kannalta, vaikuttiko saamaamme palautteeseen se, että tunsimme esilukijat ennalta. On mahdollista, että esilukijat eivät uskaltaneet antaa kovin kriittistä palautetta. Luotettavuutta lisäsi kuitenkin se, että opasta luetutettiin työn tilaajalla.

Eettisesti kiistanalaisena voidaan pitää sitä, että työn tuotos tulee työntekijöiden kautta välillisesti lapsien kanssa hyödynnettäväksi, mutta työ itsessään toteutettiin haastattelematta lapsia. Työ toteutettiin työntekijän työvälineeksi, joten niin tilaaja kuin mekin pidimme loogisena haastatella työntekijöitä. Työntekijöitä haastattelemalla oppaasta saatiin mahdollisimman helppokäyttöinen ja tarpeita vastaava. Kyselyyn vastaajat tekevät mielipiteen selvittämistä työssänsä, joten luotimme heidän tietoonsa siitä, mikä lasten kanssa työskennellessä toimii. Jos olisimme päätyneet haastattelemaan lapsia, olisi vastaajien valikoiminen ja saavutettavuus ollut haasteellista. Lasten haastattelut olisivat vaatineet kaiken kaikkiaan huomattavasti pidempiaikaista paneutumista, mikä ei aikataullisesti olisi ollut enää opintojemme kannalta mahdollista.

Vastaajien anonymiteetti säilyi alusta loppuun saakka, eikä työssä tuotu ilmi työntekijöiden statuksia, koska ne eivät ole työn kannalta oleellista. Tutkimuksessa noudatettiin ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista, ja haastateltavilla on ollut mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa, milloin tahansa. Haastateltavilla on ollut myös koko ajan oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, käytännön toteutuksesta sekä henkilötietojen käsittelystä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019)

Työtä on alusta asti ohjannut niin Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet (Talentia, 2017) kuin myös Rikosseuraamuslaitoksen omat arvot. Työ on toteutettu Hämeen ammattikorkeakoulun (2017, ss. 3–4) eettisiä

periaatteita noudattaen ja ottaen huomioon Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) ohjeet oppaassa Hyvä tieteellinen käytäntö sekä sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Aikaisempiin tutkimuksiin ja lähteisiin on viitattu asianmukaisesti, eikä työssä ole syylistytty luvattomaan lainaamiseen tai missään muodossa piittaamattomaan toimintaan.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi oli niin ammatillisella kuin henkilökohtaisellakin tasolla tärkeä. Opinnäytetyöprosessin myötä olemme saaneet valmiuksia kehittämistyöhön tulevaisuuden työelämässä. Olemme omalta osaltamme vaikuttaneet Rikosseuraamuslaitoksen työn kehittämiseen ja tekemämme työ on edistänyt omaa ammatti-identiteettiämme. Voimme siis todeta, että kaikki todella vaikuttaa kaikkeen.

LÄHTEET

Airaksinen, T. (2009). Toiminnallisen opinnäytetyön kirjoittaminen – toiminnallinen opinnäytetyö tekstinä. SlideShare. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <https://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytety-tekstin>

Brandell, J. (2011). *Theory & practice in clinical social work*. 2nd edition. California: SAGE Publications Inc.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 10. painos. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hyvärinen, S. & Pösö, T. (2018). *Lasten haastattelu lastensuojelussa*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

HAMK (2018). *Opinnytetyöopas*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 25.3.2020 osoitteesta https://www.hamk.fi/wp-content/uploads/2018/06/HAMK_opinn%C3%A4ytety%C3%B6opas.pdf

Kotoneva, O. (2015). *Sadut varhaiskasvatuksen tukena*. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Haettu 22.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015101315375>

Lahden ensi- ja turvakoti ry. (2015). *Lilli & Miki Uusi polku – Tehtäväkirja lapsille vanhempien erotessa*. Haettu 20.3.2020 osoitteesta http://www.e-julkaisu.fi/lahden_ensi_ja_turvakoti/lilli_ja_miki/mobile.html#pid=1

Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013. Haettu 22.10.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130629>

Lastensuojelulaki 417/2007. Haettu 22.10.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Linnavuori, H. (2007). *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*. Väitöskirja. Kasvatustiede. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Haettu 25.3.2020 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13389/9789513929404.pdf>

Mänty, A. (2018). *Värien merkitys kuvakertomusten kuvittamisessa*. Opinnäytetyö. Viestinnän koulutusohjelma. Oulun ammattikorkeakoulu. Haettu 25.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805087127>

Niemelä, P. (2014). *Systemaattinen ihmiskäsitys. Ihminen järjestelmänä: Rakenne ja toiminta*. Tallinna: United Press Global.

Oksanen, M. (2010). *Informaation kuvittaminen lapselle*. Opinnäytetyö. viestinnän koulutusohjelma. Metropolia ammattikorkeakoulu. Haettu 30.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010061612264>

Perttunen, M. (1995). *Kerro kuvin-Selko-oppimateriaalin tekijän opas*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Rikosseuraamuslaitos. (2013). Valvottu koevapaus. Haettu 4.11.2019 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2013/12/lakivalvotustakoevapaudesta6292013astuuvoimaan1.1.2014..html>

Rikosseuraamuslaitos. (2019a). Lapsi –ja perhetyön linjaukset. Haettu 22.10.2019 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi- ja perhetyon linjaukset 2019.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. (2019b). Vanajan vankila. Haettu 6.11.2019 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/vanajanvankilaojoistenosasto.html>

Rikosseuraamuslaitos. (2020). Arvot ja strategia. Haettu 10.3.2020 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

-

Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). *Monisäikeinen perhetyö*. 1. Painos. Helsinki: WSOY pro Oy.

Salonen, K. (2013). *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön*. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu. Haettu 30.3.2020 osoitteesta <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Seta ry. (2018). Sukupuolineutraalissa ja sukupuolitietoisessa kasvatuksessa on eroa. Haettu 20.3.2020 osoitteesta <https://seta.fi/2018/09/26/sukupuolineutraalissa-ja-sukupuolitietoisessa-kasvatuksessa-on-eroa/>

Seta ry. (2019). Tuore opas varhaiskasvattajille keskittyy sukupuolen moninaisuuteen. Haettu 15.3.2020 osoitteesta <https://seta.fi/2019/01/24/tuore-opas-varhaiskasvattajille-keskittyy-sukupuolen-moninaisuuteen/>

Socca – Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. (2017). Rikosseuraamuslaitoksen - kunnan aikuissosiaalityön/lastensuojelun ja järjestöjen työntekijän yhteistyökäytännöt. Haettu 25.3.2020 osoitteesta http://www.socca.fi/files/5579/Rise-kunta-jarjestot_lapsen_hoidon_ja_tuen_tarpeen_arviointi.pdf

Suomen Tietotoimisto. (2020). STT Viestintäpalvelut Oy. Haettu 12.2.2020 osoitteesta <https://www.sttinfo.fi/uutishuone/rikosseuraamuslaitos/r?publisherId=2090>

Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka - sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta 2013-2016. Haettu 20.3.2020 osoitteesta [https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia Etiikkaopas 20](https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_20)

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke. (2018). Tasa-arvoinen päiväkotiki: Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus. Haettu 25.3.2020 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=kGq1kfVlK9k>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (n.d.a). Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (n.d.b). Lastensuojelun käsikirja. Lapsen mielipiteen selvittäminen. Haettu 3.3.2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-valmistelu/lapsen-mielipiteen-selvittaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019). Vanhemman vankeusrangaistus. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus>

Tofferi, H. (2015). *Lapsen mielipiteen selvittäminen valvotun koevapauden valmistelun yhteydessä*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 22.10.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201503052785>

Toikko, T. (2019). Sosiaalityön teoreettiset perusteet. Avoimen yliopiston luento 14.3.2019, Hämeen kesäyliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Haettu 25.3.2020 osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Haettu 5.1.2020 osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf

UNICEF. (n.d.). Lapsen oikeudet. Haettu 22.11.2019 osoitteesta <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

Valtatie, T. (2005). *Mielikuvia väreillä*. Opinnäytetyö. Viestinnän koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Haettu 25.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201003065409>

Väestöliitto. (n.d). Monenlaiset perheet. Haettu 25.3.2020 osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pien-ten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/usein-kysytyt-kysymykset/monenlaiset-perheet/

HAASTATTELUKUTSU

Haastattelukutsu

10.2.2020

Hei,

Olemme Viivi Hynninen ja Jonna Kaivoluoto ja opiskelemme Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi (AMK). Olemme tekemässä opinnäytetyötä aiheesta ”Opas lapselle koevapaudesta”. Työmme tilaajana toimii Vanajan vankila. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa opas, jota voidaan käyttää perhetyössä apuna koevapausvalmisteluissa.

Tarkoituksena on kerätä aineisto haastatteluna, käyttäen välineenä kyselylomaketta. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Voit keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa tai kieltäytyä vastaamasta lomakkeessa esitettyihin kysymyksiin. Haastattelun tarkoituksena on kartoittaa työntekijöiltä joille opas voisi tulla käyttöön, että millainen oppaasta haluttaisiin; mitä sen toivottaisiin sisältävän. Oppaan valmistuessa osallistujilla on myös mahdollisuus kommentoida sitä ennen työn lopullista valmistumista.

Antamasi tiedot ovat ehdottoman luottamuksellisia. Niitä ei käytetä muuhun, kuin tämän opinnäytetyön tekemiseen ja vastauksia käsittelevät vain opinnäytetyön tekijät. Aineiston käsittelyssä kaikki mahdolliset lomakkeissa esiintyvät tunnistetiedot poistetaan. Aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Jos teille tulee jotain kysyttävää koskien opinnäytetyötä ja sen toteutusta, vastaamme mielellämme.

Viivi Hynninen viivi.hynninen@student.hamk.fi
Hämeen ammattikorkeakoulu

Jonna Kaivoluoto jonna.kaivuluoto@student.hamk.fi
Hämeen ammattikorkeakoulu

SUOSTUMUSLOMAKE

Haastattelun suostumuslomake

Kirjallinen suostumus osallistumisesta opinnäytetyöhön

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Viivi Hynnisen ja Jonna Kaivoluodon opinnäytetyöhön ”Opas lapselle koevapaudesta”. Minulle on kerrottu mitä varten ja miten aineistoa kerätään. Minulle on kerrottu ketkä aineistoa käsittelevät ja miten aineisto säilytetään. Voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

Suostun osallistumaan haastatteluun:

Allekirjoitus ja päivämäärä

Nimen selvennys

WEBROPOL-KYSELY

Opas lapselle koevapaudesta

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää työntekijöitä haastatteleamalla millainen opas palvelisi parhaiten työntekijän ja lapsen välistä kohtaamista mielipiteen selvittämisessä. Tämän kyselyn avulla kartoitamme toiveita oppaan sisällölle sekä ulkoasulle.

Antamasi tiedot ovat ehdottoman luottamuksellisia. Niitä ei käytetä muuhun, kuin tämän opinnäytetyön tekemiseen ja vastauksia käsittelevät vain opinnäytetyön tekijät. Aineiston käsittelyssä kaikki mahdolliset lomakkeissa esiintyvät tunnistetiedot poistetaan.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi työhömmel!

1. Kuvaile lyhyesti työnkuvaasi.

2. Onko käytössäsi jo joitakin menetelmiä/välineitä lapsen mielipiteen selvittämisessä? *

Jos kyllä, niin mitä ja missä tilanteissa käytät niitä?

3. Kuvaile toiveitasi oppaalle. *

WEBROPOL-KYSELY

4. Millaisissa kohtaamisissa kokisit oppaan erityisen hyödylliseksi? *

Esimerkiksi tietyn ikäisten lasten kanssa, tietyn luonteisissa tilanteissa jne.

5. Minkä ikäisille toivoisit oppaan olevan suunnattu? *

Voit valita useampia vaihtoehtoja

- 0-3
 4-6
 7-9
 10-12
 13-17

Oppaan asiasisältö**6. Mitä konkreettista tietoa toivoisit oppaan sisältävän? ***

Esimerkiksi tekninen valvonta, päiväohjelma, koevapauden säännöt jne.

7. Millä tavalla tieto esitettäisiin oppaassa? *

Esimerkiksi tarinallinen kerronta, tietopaketti, tehtäväkirja tai jotain muuta.

WEBROPOL-KYSELY

8. Jos toivoisit oppaan sisältävän tehtäviä/välineitä, millaisia toivoisit niiden olevan?

Esimerkiksi perhepiirros, päivän kello, tunnekartta jne.

Oppaan visuaalisuus**9. Mitkä elementit ovat mielestäsi tärkeimpiä oppaan visuaalisessa ulkoasussa? ***

10. Jos toivoisit oppaan sisältävän kuvia, toivoisitko niiden olevan...

Valokuvia

Piirroskuvia

Jotain muuta, mitä?

WEBROPOL-KYSELY

11. Kuinka tärkeäksi koet oppaan sukupuolisensitiivisyyden? *

(Esimerkiksi oppaan kuvitus mieluummin eläin- kuin ihmishahmoilla)

12. Muita ideoita/toiveita/ajatuksia

Työntekijälle

Käsissäsi on opinnäytetyömme tuotoksena syntynyt opas, joka on suunniteltu käytettäväksi lapsen mielipiteen selvittämisen yhteydessä.

Oppaan tarkoitus on helpottaa kohtaamista lapsen kanssa mielipiteen selvittämisen yhteydessä. Opas on toteutettu hyödynnettäväksi eri ikäisten lasten kanssa ja sitä on mahdollista käyttää joko sellaisenaan tai esimerkiksi soveltamalla vain sen sisältämiä menetelmiä.

Oppaan sisältämä informaatio valvotusta koevapaudesta on luotu tarinnankerronnan ja informatiivisten kuvien avulla. Osa kuvista on myös suunniteltu lapsen väritettäväksi. Oppaan tekstiasu on pyritty luomaan mahdollisimman helppolukuiseksi, jotta vanhemmat lapset voivat halutessaan lukea sitä itsenäisesti.

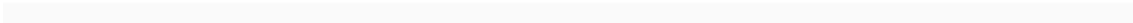
Toivomme, että opas vastaa tarpeisiin ja sen hyödyntäminen rikosseuraamusalalla toteutettavassa lapsi- ja perhetyössä olisi vaivatonta.

-Viivi Hynninen & Jonna Kaivoluoto
Hämeen ammattikorkeakoulu

OPAS LAPSELLE KOEVAPAUDESTA

Kamu Kani kertoo koevapaudesta

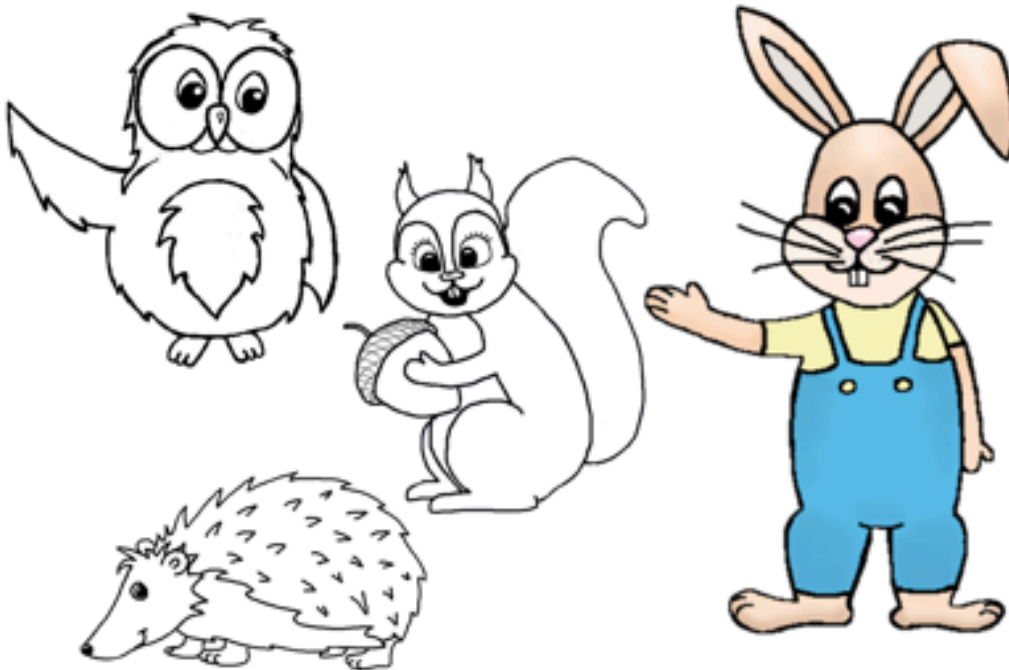
Hei!

**Minun nimeni on Kamu Kani ja
perheeseeni kuuluu Sipi Siili, Oiva
Orava ja Paju Pöllö.**

**Tykkäämme käydä yhdessä
metsäretkillä ja leikkiä piilosta.**

**Loikin kanssasi sivulta sivulle ja voimme
matkan varrella pysähtyä väritlemään kuvia ja
tekemään tehtäviä.**

Voit aloittaa värittämällä perheenjäseneni.

OPAS LAPSELLE KOEVAPAUDESTA

Haluaisin tietää,
keitä sinun
perheeseesi
kuuluu.

Piirrä tai kerro perheestäsi.

Metsäretkien lisäksi lempipuuhaani on uusien asioiden oppiminen. Haluankin tänään kertoa sinulle eräästä asiasta mistä oletkin saattanut jo kuulla.

**Oletko kuullut aikaisemmin
koevapaudesta?**

**Jos et ole kuullut, ei hätää.
Tarkoitukseni on tänään kertoa
sinulle siitä.**

Valvottu koevapaus tarkoittaa sitä, että aikuisella on mahdollisuus tulla vankilasta kotiin suorittamaan rangaistusta.

Rangaistuksen suorittaminen kotona on vähän kuin kotiaresti.

Kun rangaistuksen suorittaa noudattamalla sääntöjä, se loppuu.

Jotta aikuinen saa olla kotona suorittamassa rangaistusta, aikuisen pitää noudattaa sovittuja sääntöjä, esimerkiksi kotiintuloaikaa ja omaa lukujärjestystä.

Tämä on nimeltään
valvontapanta.
Se ei ole vaarallinen
eikä sitä tarvitse pelätä.

Sen avulla valvotaan ja pidetään huolta, että aikuinen noudattaa kotiintuloaikoja ja sovittuja sääntöjä.

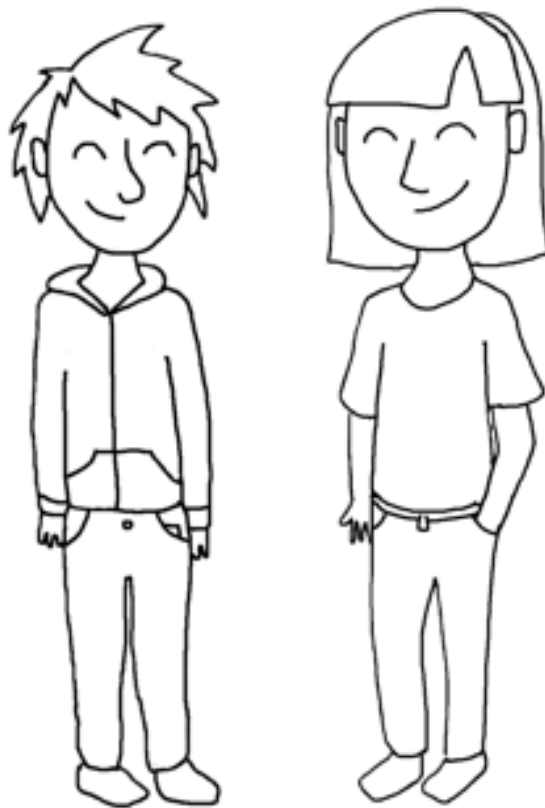

**Tämä on seurantapuhelin.
Jos seurantapuhelimeen tulee
soitto, on aikuisen aina
vastattava siihen.**

**Aikuista käy myös tapaamassa
muita aikuisia, keitä et ole
ennen tavannut.**

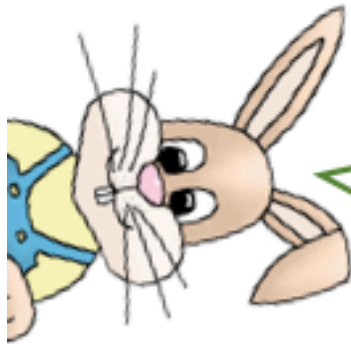
Heitä kutsutaan tukipartioksi.

**Tukipartio opastaa, tukee ja
valvoo aikuista koevapauden
suorittamisessa.**

Kuvassa tukipartion auto.

Ymmärrän, että
uusi tilanne voi
hämmentää!

Väritä porkkanaan
niin monta raitaa,
kuinka paljon
tilanne mietityttää
sinua.

OPAS LAPSELLE KOEVAPAUDESTA

**Kun koevapaus on ohitse,
aikuinen voi taas elää täysin
normaalia arkea.**

